

V R T E C.

Časopis s podobami za slovensko mladino.

:: S prilogo „Angelček“. ::

Štev. 9.

V Ljubljani, dne 1. septembra 1908.

Leto 38.

Ptičkam - selivkam.

Kam bežite, drobne ptičke?
Kaj zapuščate doline,
naše trate, naše gričke,
naše gozde in planine?

— „Tja na južni vrt letimo;
starkâ zima k vam prihaja,
me pa v beg pred ljuto zimo —
tja, kjer mlada vesna raja.

Kjer se vedno cvetje smeje,
tjakaj bomo poletele,
kjer miloben vetrec véje,
tam o vaših logih pele.“

Z Bogom, z Bogom, drage ptičke;
srečna naj vas vodi zvezda,
pa ne zabite na gričke,
kjer so vaša drobna gnezda!

Jaz bom čakal, samotarec,
da se vrne pômlad druga,
čakal v pusti sobi starec,
da se vrnete spet z juga!

Bogumil Gorenjko.

Dobra majka je jesen.

Skopa je pomlad;
cvetje nam prinese,
cvetje spet odnese
daleč v južni grad,
ko poslavlja se od trat.

Skopa ni jesen!
Sadja nam prinese,
trate z njim potrese;
ljub prihod je njen —
dobra majka je jesen!

Bogumil Gorenjko.

Brata.

Povest. — Spisal Janko Polák.

IV.

o stopi kneževič Marko v sobo svoje stare matere, zapazi v nji tudi svojega brata, kneževiča Urha.

Bil je v veliki zadregi.

Toda le za hip.

»Babica, vse je izgubljeno!« začne kneževič Marko, ko se umiri in opogumi.

»Kaj bi naj bilo izgubljeno?« se začudi stara mati.

»Na željo očetovo sem se odpovedal knežjemu klobuku v prid kneževiču Danilu!«

Kakor strela iz jasnega neba zadenejo te besede kneževičevo staro mater. — Omahnila je na naslonjač.

Kneževiča jo prestrežeta.

Ko se nekoliko zave, začne s tresočim glasom:

»Marko, kaj se je zgodilo?«

Kneževič Marko ji pojasni položaj.

Ko konča, se dvigne stara mati raz stol, na katerega sta jo bila kneževiča posadila.

In začne z močnim glasom:

»Ne, ni še izgubljeno vse! . . . Kneginja Katarina in tudi knez Lazar ne smeta kar meninič tebinič poteptati pravico prvorojenstva! . . . Ta ima svojo veljavo od pamtiveka! . . . In zaradi tega knezu Lazarju ni treba držati obljube in prisege! . . . Sicer pa mislim, da tu ne spletkari nihče drugi, nego hudobna teta kneginja Katarina! . . . Verujta mi, da je ona vmes! . . . Odkar je došla ona med nas, ni več miru v gradu!«

Kneževiča pritrdita molče.

»Če imam še količkaj vpliva na svojega sina, kneza Lazarja, mora odstopiti od svoje neopravičene želje!« nadaljuje stara mati. »Tako grem k njemu, in on mora preklicati vse! . . . Taka sramota! . . . Moč Katarinine tete pa se mora streti!« . . .

»Stojte, babica!« dé kneževič Marko, ko vidi resno voljo stare matere.

»Stojte, babica! . . . Če bi bili tudi oče pri volji, ne bil bi nikdar jaz! . . . Tudi jaz sem že dal svojo možko besedo!« . . .

»Stoj, Marko!« zavpije kneževič Urh.

»Stoj, Marko! . . . Ne prenašli se! . . . Lepo je, da hočeš pomagati očetu iz zadrege in se umakniti! . . . Pa Bog mi je priča, dokler živim jaz, se to ne bo zgodilo!« . . .

»Ne prisegaj, Urh!« mu seže kneževič Marko v besedo.

»Pa četudi bi mogel namočiti svoj meč v krvi Katarinini in Dani-
lovi!« nadaljuje kneževič Urh. »Tebi, Marko, se vidi, da ravnaš možki.

A jaz ti pravim, da je to otroško! . . . Čemu pa nosimo meče? . . . Čemu pa imamo na tisoče junakov? . . . Za kratek čas? . . . Reci samó besedo in mesto íaniar bodo zadoneli bojní rogóvi po šírní kneževíní!« . . .

»Stoj, Urh! . . . Ne divjaj tako!« ga mirí kneževíč Marko.

»Ne tajim, da je pravica prvorójenstva prestara. Toda trdíim pa, da še noben knez naše rodbíne ní prelómíł dane prísége in obljúbe. Tudi najín óče je ne sme! Rajší umrem, nego bí se kdaj v zgodovíní naše lepe kneževíne písaló, da je kneževíč Marko zavladal v trenótku, ko je njegov óče, knez Lazar, prelómíł prísego in obljúbo. Govoríl sem! . . . In tudi sám ne odstopím od dane obljúbe! . . . Nísem príšel k vama, da bí vaju prósil pomočí. Príšel sem k vama samo po slovo. Zakaj, preden zaíde danes solnce, odídem!«

Ko čújeta stara matí in kneževíč Urh te odlóčne besede, obmólknetá. Predobró sta poznala kneževíča Marka, da bí še dalje sílila vanj. Vedela sta, da se ne uklóne níkdár.

»Če odídeš tí, odídem tudi jaz!« reče stara matí žalostna.

»Kamor greš tí, grem tudi jaz!« ízpregovórí kneževíč Urh.

»Čújta me!« dé kneževíč Marko próseče.

»Veseli me, da hóčeta oba z menój. A éden mora óstati prí óčetu, da ga tolaží. Vem, da se Urh ne vda mojí próšnjí. Predobró ga poznám! In bolje je za vso našó rodbíno, da odíde. Ne zaupám mu. Prenagel je! . . Lahko bí se v mojí odsótností prígodílo kaj takega, česar nás varúj Bog! . . . A ví, babíca dóbra moja, bodete óstali íz ljubezní do mene in do svojega ljúbljenega sína, kneza Lazarja. Kaj ne, da bodete, babíca moja dóbra?« Molk.

»Težko mí bode!« . . . vzdahne stara matí íhte. »Toda ker vem, da je to tvoja srčna žeļa, dragí mojí Marko, in se mí smíļí vajín óče, mojí sín knez Lazar, kí je gotóvo samo žrtev hudóbnega spletkarstva, hóčem óstati! . . Dóvolí, dragí mojí Marko, da te blagoslovím. Kamorkolí odídeš, bodí srečen! . . Spremljá naj te Bog! . . . In Vsemógóčni, kí te je ljúblíł dosedáj in te samo preízkuša, tí bó poplašal to trpljenje stóterno! . . . Blagosloví te po mení On! . . . Bodí srečen in vrní se kmalu zópet med nás!« . . .

Nehóte sta poklekníla oba kneževíča.

Babíca pa je položíla vsakemu éno róko na glávo.

In velí ustníci sta šepetalí blagoslov.

Kneževíča pa sta íhtela.

V.

»Marko!« . . .

»Olga!« . . .

Prestrašíla sta se dróg drugega.

»Marko, kaj tí je?

»Príhajám brez knežjega klobúka.«

»Kako to?«

Kneževič Marko je povedal svoji soprogi, da je njegov oče, knez Lazar, lepega dne obljubil svoji soprogi, kneginji Katarini, da sme željo želeli kakoršnokoli in da jo bode on izpolnil, če bo le moč. Danes pa je kneginja Katarina zaželela željo. In še preden jo je izrekla, ji je knez prisegel pri Bogu in pri ljubavi svojega prvorojenca, da jo ji izpolni. In kneginja Katarina je zaželela knežji klobuk v prid svojemu sinu Danilu.

Molk.

»Ker nočem,« je nadaljeval kneževič Marko, »da bi prelomili oče prisego in obljubo, zaraditega sem se vdal.«

»In kaj sedaj?« mu seže kneginja Olga v besedo.

»Odpotujemo nemudoma na moja posestva. Babico sem pregovoril, da ostane pri očetu. Tolažila ga bo. Urh pa se nikakor ni dal pregovoriti, da bi ostal. In veruj mi, da mi je ljubše, da gre z nami. Nagel je in lahko bi se pripetilo kaj takega, česar nas varuj Bog! . . . Uredi torej vse najpotrebneje. Drugo dobimo že za seboj. Naveličal sem se gradu, v katerem se samo spletkari, odkar je došla sem teta kneginja Katarina.«

»Tudi jaz mislim tako!« mu seže kneginja Olga v besedo.

»In babica misli ravnotako!« ji pritrdi kneževič Marko.

»In ne moti se nobeden!« dostavi kneginja Olga.

Kneževič Marko ji pritrdi molče.

»Marko!« začne spet kneginja Olga.

»Marko, veruj mi, da nisem zaraditega žalostna! Še vesela sem. Na naših posestvih bomo živeli kakor v raji. Izprehajali se bomo po peščenih stezicah med svežim zelenjem in dehtečim cvetjem. Peli nam bodo gozdni pevci, katerim bode prilagal srebrnočisti potoček svoje prijazno šumljanje. In kadar te bode mučila težka misel, pregnala ti jo bom jaz in zlati otroci tvoj. Ne žalosti se torej, ljubi moj Marko! . . . Vdajmo se volji božji in srečni bomo! . . . Saj s knežjim klobukom bi si nakopal na glavo le novih skrbi in novih odgovornosti! . . . Ali ne misliš tako tudi ti, dragi moj Marko!«

»Da, Olga!« ji pritrdi kneževič Marko. »Izpoznavam vsaki dan bolj, da sva samo ena duša v dveh telesih. In tako mora biti med zakonskimi, ako hočejo biti zadovoljni v sreči in nesreči. Pa dovolj tarnanja! . . . Samo nečesa te še prosim, Olga!«

»No, — in?«

»Pojdiva k očetu po slovo! — Res je, da me je žalil, toda veruj mi, da ne prostovoljno. Sama se bodeš uverila o resnici mojih besedi.«

»Marko, verujem že sedaj! . . . Idiva!« . . .

In odišla sta.

* * *

Ko stopita v sobo kneza Lazarja, dobita poleg njega njegovo mater, ki ga je tolažila. Pa zaman so bile tolažilne besede materine. Prevelika je bila žalost očetova. Knez Lazar je zrl žalostno skozi okno, skozi katero se je videlo v okrašeno mesto, v katerem je vrelo, kakor v velikanskem mravljišču sredi temnega gozda.

»Oče, ne žalosti se!« dé kneževič Marko in pristopi k očetu.

»Marko!«

»Oče, ne žalosti se!« ga tolaži kneževič Marko.

In knez Lazar zajoče bridko.

»Božja volja je taka! . . . Tej se ne smemo in tudi ne moremo upirati! . . . Samo On ve, zakaj nas tepe! . . . Zaslužili smo! . . . Sami morda ne vemo, s čim! . . . Potrpimo! . . . Gotovo bi nas ne tepel, da nas nima rad! . . . In kogar ima Bog rad, za tem ni treba jokati žalostnih solz!« . . .

»Marko, hvala ti na tolažbi! . . . Ne morem se utolažiti! . . . Žalost me hoče zadušiti! . . . Edino veselje si mi bil še ti na svetu . . . In sedaj mi bođe odvzeto tudi to! . . . Moj Bog, moj Bog! . . . Hudo me kaznuješ! Pa naj bođe! . . . Zaslužil sem!« . . .

In knez Lazar zajoče glasno.

»Oče, nikar ne joči!« ga tolaži kneginja Olga.

»Tudi jaz grem z Markom! . . . Pazila bom nanj, kakor na svoje oko! . . . Vedno ti bomo poročali, kako in kaj! . . . In tudi ti nas ne pozabi! . . . Kaj ne, da ne, oče! — Pisali si bodemo pogostokrat in gotovo boš tuintam tudi naš gost! . . . Kaj ne, da boš, oče?«

»Gotovo! . . . Gotovo!« zaihti kneževič Marko.

Knez Lazar pa molči in ihti.

Zdajpazdaj se mu utrne solza in mu spolzi po utrujenem licu.

Mučna tišina duši vse.

»Marko!« začne knez Lazar po dolgem molku.

»Marko, dam ti bogastva in spremstva na pot in na tvoj dom toliko, da boš lahko pozabil na knežji klobuk! . . . Tvoj dom bo bogatejši in sijajnejši od vsakega kneza! . . . Dovoli, da te blagoslovim! . . . Poročaj mi večkrat o sebi in o svojih dragih! . . . Imam vas najraje! . . . In zato mi je tako težko ob slovesu! . . . Tudi jaz se vas bom spominjal velikokrat in vas obiskal o prvi priliki!«

Olga in Marko sta pokleknila.

Nad Markom je plul blagoslov očetov.

Nad Olgo je plul blagoslov babičin.

Poljubivši jima roko, so se razstali.

Vsi so bili solzni.

Razstaneč je bil silno žalosten.

A tem lepše je bilo svidenje.

VI.

Solnce se je utapljalo za visokimi gorami.

Po cesti se je pomikala lepa kočija. V nji se je vozil kneževič Marko in njegova družina. Spremljevalo ga je vse viteštvo.

In nešteta množica je drla pred njimi in za njimi. Komaj so se prerili skozi njo.

Kočija je zdrdrala po beli cesti.

Pred kočijo in za kočijo pa so rezgetali iskri konji junaških vitezov. Ob visokem, grajskem oknu je zrl knez Lazar za odhajajočimi. Intel je.

Ko so izginili zadnji vitezi in se je množica že vračala, je knez Lazar bridko zajokal in se zgrudil v naslonjač.

Mati mu je priskočila na pomoč.

Zaman je bila tolažba.

Zakaj žalosten žalostnega ne zna in tudi ne more potolažiti.

Samo nekdo je bil v tem trenutku vesel.

In to je bila hudobna teta kneginja Katarina.

VII.

»Vitezi se bližajo!«

Kakor grom so zadonele te besede iz prsi orjaškega viteza Volka. Vitezi so zgrabili za meče.

In meči so zabrenketali in krvavo zableščali v žarkih zahajajočega solnca.

»Poznaš perjanice?« je dejal Urh in se sklonil s konja k svojemu bratu, kneževiču Marku.

»Danilovi!« je dejal kneževič Marko.

»Da!« je pritrdil kneževič Urh.

Med vrstami vitezov je zašumelo.

»Mir!« je zapovedal kneževič Marko odločno.

Šum je polegel. In jezdili so dalje.

Zdajci so trčili skupaj.

»Ali naj udarimo?« je vprašal kneževič Urh svojega brata.

»Mirujte!« je dejal kneževič Marko odločno.

Danilo, ki je jezdil na čelu vitezov, je prijezdil do kočije.

»Marko, odpusti moji materi!«

In skočil je s konja in stopil h kočiji.

»Kaj naj bi ji odpustil?«

»Ali me je hotela samo podražiti?«

»S čim?« se je začudil kneževič Marko.

»Poslala mi je sle, da naj dojdem nemudoma v grad. Zakaj ti si se baje prostovoljno odpovedal knežjemu klobuku v moj prid. Vest me je osupnila! . . . In nemudoma sem se napotil, da jo preprečim, če je resnična. Prišel bi bil itak že danes na slavlje, toda vrnil sem se ravno s potovanja in bil sem truden. Priti sem hotel šele jutri! . . . Ko so mi pa sli, ki so me že čakali, oznanili tvojo in očetovo voljo, sem se napotil nemudoma. Zakaj vest se mi je videla neverjetna! . . . Kaj ne, da je? — Marko, povedi mi sam!«

Kneževič Marko je pojasnil svojemu bratu vse.

»Nikdar ne!« je dejal kneževič Danilo z močnim glasom.

»Nikdar ne!« . . . Rajši umrem, nego bi se zgodilo kaj takega! . . . Tu vmes mora biti hudobija! . . . Vrnimo se, da se pojasni vse! . . .

Bog pa, ki je tu gori nad nami, mi je priča, da kaj takega niti slutil nisem! Ubogi oče! Ubogi Marko! . . . Čuj me, Marko! . . . Obrni kočijo in hitimo nazaj! . . . Oče ne smejo trpeti dalje! . . . Materi in vsem onim pa, ki so na tem prizadeti, hočem povedati svoje mnenje! . . . Bog, ki je tu gori nad nami, mi je priča!»

Kneževič Marko izprva ni hotel obrniti. Ko pa so silili vanj vsi, se je vdal.

In izprevod se je začel pomikati nazaj v mesto.

* * *

Grmeč strel je oznanil, da se bližajo mestu vitezi.

Vse je hitelo radovedno pod milo nebo.

Kako pa so se začudili, ko so videli, da se vrača kneževič Marko in da jezdi ob njegovi kočiji kneževiča Urh in — Danilo.

Niso si mogli razložiti zagonetke.

Ko pa so izvedeli zagonetko, so začeli kričati in vriskati, da se je čulo v visoki grad.

Katarinina teta je stopila k visokemu grajskemu oknu.

Ko je ugledala kneževiča Danila in poleg njega kneževiča Marka, je osupnila.

Mučna misel ji je legla v dušo.

»Vse je izgubljeno!« . . .

In izginila je v svoje stanovanje.

Tudi mati kneza Lazarja je stopila k oknu.

»Ah!« se ji je izvilo iz prsi.

»Kaj je?« je vprašal knez Lazar preplašen.

Slonel je še vedno v naslonjaču.

»Marko se vrača in ž njim Danilo!« . . .

»Danilo?« se začudi knez Lazar.

»Sam večni Bog ve, da je res!« . . .

V tem pa se začne pod gradom žvenketanje orožja in rezgetanje iskrih konj, pod katerimi so se tresla tla in trdni grad.

In v sobo plane kneževič Marko, Danilo in Urh.

»Oče!« zaihti kneževič Danilo, ko zagleda svojega žalostnega očeta.

»Danilo!« zatrepeta knez Lazar.

»Kaj ste storili?«

»Tvoja mati je tako želela!«

»Kje je moja mati?«

V tem pa se odpro vrata in v sobo plane kneginja Katarina.

Med njo in kneževičem Danilom se razvname hud prepir.

Šele knezu Lazarju in kneževiču Marku se posreči ju pomiriti.

Kako rada se je vdala kneginja Katarina zahtevi kneževiča Danila!

»Večni Bog! . . . Hvala ti tisočerna!« . . .

Svečano so se razlile po sobi te besede kneza Lazarja, ko je čul Katarinino in Danilovo izpoved.

»Danilo!« nadaljuje knez Lazar.

»Dragi moj sin! . . . Vedel sem, da me imaš rad! . . . Vedel sem, da ljubiš svojega brata Marka! . . . Da ga pa ljubiš tako, tega nisem vedel!« . . .

»Oče, vi ste dvomili o tem?«

Knez Lazar onemi.

Po kratkem molku pa nadaljuje:

»Da, dvomil sem! . . . Tembolj pa verujem sedaj!« . . .

Svečana tišina zapluje po sobi.

Knez Lazar pa dé:

»Večni Bog! . . . Hvala ti tisočerna na veliki dobroti, ki si mi jo izkazal! . . . Težak bi bil račun! . . . Ti Večni sam si mi ga olajšal! . . . Težko bi umrl, da se me nisi usmilil! . . . Sedaj umrjem rad! . . . Moji sinovi se ljubijo med seboj in to mi je priča, da ljubijo tudi Tebe in mene! . . . In očetu, ki ima sinove, ki ljubijo Boga, se ni treba bati smrti! Zato ti hvala tisočerna, večni Bog!« . . .

Zahvalna molitev je plula po sobi.

Vsi navzoči so pokleknili nehote.

Radosti je bilo preveč.

Knez Lazar je omedlel. In na zemljo je legla mehka, pomladanska noč . . .

In sanjala je sen bratovske ljubezni.

VIII.

D drugega dne pa je vstalo solnce v vsi svoji lepoti izza temnega gozda.

Njegovi zlati žarki so se poigrali tistega jutra z drevesnimi vrhovi tako poredno kakor še nikdar doslej.

In veseli so bili tistega jutra tudi meščani in vitezi in ljudstvo širne kneževine, ko so jim oznanile glasne fanfare, da kneževič Danilo ne mara knežjega klobuka, temveč da zahteva, naj ga prevzame njegov brat, kneževič Marko, ljubljene meščanov, viteštva in ljudstva širne kneževine.

Škoda bi bilo opisovati krasni izprevod na slavlje. Škoda bi bilo opisovati veselice, ki so se prirejale v čast velikega slavlja po širni kneževini. Kaj takega se ne dá popisati. Še tako lep opis niti iz daleka ne doseže resnice. Pa naj bi bil poln zlatih besedi.

Vse je bilo praznično in veselo.

In hudobna teta?

Ponoči je izginila iz gradu.

Pregrenke so ji bile besede kneževiča Danila.

In kaj je končalo našo povest tako ugodno?

Previdnost božja in ljubezen med brati!

Ne bo nič!

Druzega ne delaš, kot sediš pri tem črnem spaku, pa mu piskaš in piskaš! Meniš, da boš kavko naučil peti kot kosa? Prazen ves trud! Kavka je kavka! Kavka ni za to.»

Tako in enako so obirali Bevšekova mati svojega Tončka, kadar so naleteli nanj, da je piskal svojo piščalko mladi kavki.

Kdo bi jim bil pa tudi zameril! Štirinajst dni venomer Tončkova piščalka — odkar namreč je, nabirajoč gobe, v Omejčevem gozdu naletel na mladega črnega ptiča, ki je moral po nerodnosti pasti iz gnezda.

Kateri otrok pa ni vesel ptiča, četudi ni posebno lepo pisan, da je le ptič, pa je dobro. In Tonček je bil tudi vesel mladega ptiča.

»Ej, kaj pa vlačiš to nemarnost domov?« so ga ošinili mati, ko je prišel z mlado kavko okoli vogla. »Tam bi bil pustil, kjer je bilo!«

»Udomačil jo bom, pa peti jo bom naučil,« je menil Tonček.

»O seveda, peti, pa peti! Ko naučiš kavko, nauči pa še telička.«

Toda Tonček ni obupal. Ure in ure je presedel pri ptiču in mu je delal vsakovrstne napeve. Toda iz kavke ni spravil nobenega pravega glasu. Le včasih se mu je zazdelo, da bo — ko je mladi črnih odpiral svoj črni kljun; toda njemu ni bila mar Tončkova godba, pač pa je zeval zato, da bi mu priletelo kaj vanj iz Tončkovega predpasnika.

»P r e m l a d a j e š e,« si je mislil Tonček in je piskal dalje in dalje, dokler ni nekoč zmanjkalo črne učenke.

Ali je bila mačka, ali pa Bevšekova mati sami, ki so storili konec Tončkovi glasbeni šoli, o tem Tonček ni nikoli ugibal. Ena teh dveh oblasti je pa le morala biti.

* * *

»Kaj misliš,« so rekli Bevšekova mati nekaj let po tisti kavkini zgodbi svojemu možu, »kaj praviš, ko bi dali našega Tončka v šole?«

»Kakor veš,« se nakratko odrežejo oče.

»Saj bi ne silila, pa mi ne dá miru. Omejčev Lojzek pojde, pa hoče tudi naš in me naganja in naganja, naj tebe prosim, da bi ga dal! In meni se tudi zdi, da bi bil, kar ves je podoben študentu.«

Tako je bilo govorjenje. In oče se niso protivili.

Jeseni je šel Tonček v mesto v šolo, vkljub temu, da sta učitelj in župnik pripovedovala o težkih mestnih šolah, da tamkaj izhajajo samo oni učenci, ki so posebno nadarjeni in so v domačih šolah prav prvi ali pri prvih.

»Bo, bo,« so mislili pri tem Bevšekova mati. »Le gospoda imata rajši Omejčevega, pa onega naprej silita; našemu pa ne privoščita.«

Toda le prekmalu se je pokazalo, da Tončkova glava ni za mestno učenje in le slaba poročila so dobivali Bevšekovi iz mesta.

»Sama bom stopila v mesto do profesorjev,« odločili so se naposled mati, ker Bevškovega očeta ni bilo lahko spraviti pred učeno gospodo. In šli so mati in so vprašali po Antonu Bevšku.

»Anton Bevšek . . . Anton Bevšek . . . da, da, Bevšek. Ali ste vi mati njegova?«

»Mati sem, mati.«

»Ej mati, zaman je ves trud! Bevšek je Bevšek, Bevšek ni za to, Bevšek ni za šolo.«

»Morebiti pa le bo, veste, zdaj je še premlad!«

»Morda!«

Drugo leto pa Tončkovega imena ni bilo več v šolskem poročilu. Kdo je bil kriv konca Tončkove šole, ali Bevšekov oče ali gospod profesor, kdo vé? Ena izmed teh dveh oblasti je že morala biti. *F. G.*

Siromak Joza.

(Dalje.)

O da bi le kmalu prišel sem,« je mislil Cene. »Rad bi videl, kakšen obraz bo naredil . . . Gledal bom izza grmovja in potem jo hitro odkurim, da me ne dobi hlapec Boštjan.«

Čakal je Cene, dolgo čakal in je postal že nestrpen. Toda naposled je vendar zagledal Jozo, ki je hitel proti grmu po jopiče. Zasmejalo se je Cenetu srce, in obraz se mu je raztegnil v zadovoljen smeh. Prišel je Jozak grmu; pobral je svoj jopič in ga oblekel. Hotel je ravno pobrati druge jopiče; tedaj pa seže nehoté z roko v žep. Občuti nekaj mrzlega in obtiplje kačo.

»Hu-uu-u!«

Iz ust se mu izvije prestrašen krik, in zona ga oblije po vsem telesu . . . Strese se in strga jopič raz sebe. Toda vsled prestrašenosti ga ne more sleči. Leta okrog kakor obnorel in vpije, da gre do mozga.

Umolknili so kosci tam pri hlevu, in grabljevke so utihnile. Ozrli so se na Jozo in so se čudili.

»Kaj pa je vendar Bovčanu?« dé naposled hlapec Boštjan. Vrže vile v seno in steče proti grmu. Za njim pa hité kosci in grabljevke.

»Kaj pa ti je vendar!« izprašuje Boštjan in drži Jozo za rame. A Jozak vpije naprej in trga jopič raz sebe. Naposled se posreči hlapcu Boštjanu, da mu ga sleče in ga vrže v travo. Takrat pa se sesede siromak Jozak na zemljo in se prične krčevito jokati. Takrat pa zasliši tudi hlapec Boštjan smeh izza grmovja in zagleda Hostnikovega Ceneta. Izpozabil se je bil Cene in v svojem velikem veselju je dvignil glavo in se je zasmel vesel. A še predno jo je utegnil odkuriti, ga je že držala trda pest hlapca Boštjana. Z levico ga je prijel za uho, z desnico pa mu je nabijal hrbet. Bolelo je Ceneta, da se je zvijal in izkušal uteči, a zaman. Zatulil je glasno in je prosil:

»O, Boštjan, pusti me! . . . Pusti me, Boštjan, o dobri Boštjan!«

A hlapec je vlekel neusmiljeno in je nabijal po trdem hrbtu.

»Kaj si naredil spet Bovčanu?« je govoril zasopel. »Kaj si si spet izmislil?«

»Pusti me, Boštjan, o Boštjan!« je prosil Cene. »Modrasa sem mu dejal v žep . . .«

»Kaj, nepridiprav?« se je srdil Boštjan in udarjal in vlekel še huje. »Modrasa si mu dejal v žep? O, ti klada hudobna! Pa ga je pičil sedaj — ravno v prst ga je pičil . . .«

»O, Boštjan, ni ga pičil,« je tulil Cene vedno glasneje. »Modras je mrtev . . .«

»Naj bo živ ali mrtev! V prah te stolčem, ti seme hudobno! Na, da boš pomnil še deset let.«

In desnica ni več nabijala trdega hrbta, ampak se je lotila glave z gorkimi udarci. Tema se je delala Cenetu pred očmi, in v glavi mu je kar šumelo. Naposled je zbolela tudi hlapca Boštjana roka. Še enkrat je zamahnil in potem je odšel. Cene pa se je vlegel na trato in je bil z nogami ob zemljo. Bolelo ga je vse. Pekla so ga ušesa, lica so mu gorela in po glavi mu je šumelo, kot bi se pretakal hudournik . . .

Vrnil se je hlapec k jokajočemu Jozi. Potegnil je iz žepa Bovčevega jopiča mrtvega modrasa. Prestrašeno so zaklicale grabljevke in so stopile nazaj. Boštjan pa je stopil k dečku in ga pričel tolažiti.

»Ne jokaj, Joza. Glej, modras je mrtev in te ni pičil . . . Naredil ti je to Cene, in dobro sem ga poplačal; Joza, dobro, da se ne bo upal več nagajati.«

Pomiril se je naposled Joza. Vstal je in ni več jokal. Le tupatam se je še zdrznil in ga je zazeblo, ko se je domislil modrasa. Šli so kosci, in grabljevke so šle, da pripravijo zadnje seno. Kmalu se je zaslišal spet veseli smeh in lepa pesem mladih grabljev. Joza je splezal zopet na hlev in je pričel spet tlačiti seno. Izginil je bil strah in solze so se posušile. Prišlo je veselje nazaj.

V grmovju pa je ležal Cene. IhTEL je od togote in bolesi in je bil z nogami ob tla. Doživel je sramoto, kakoršne še nikoli. Zmaščevati se je hotel in se je tudi zmaščeval; a pri tem je padel v težke pesti hlapca Boštjana, tega neusmiljenega Boštjana. Smeje se zdaj tam na hlevu Joza — Cenetu se smeje in njegovemu maščevanju in mu privošči vse . . . Srdito tedaj udari Cene s pestjo po trdih tleh in zavpije:

»Maščujem se . . . In vendar se maščujem! Bovčanu bom zaigral in tudi nad Boštjanom se maščujem . . .«

Sklenil je Cene to in se je pomiril. V tem so končali tam pri hlevu kosci in grabljevke svoje delo in so se napotili proti domu, ker se je delal že večer. Šli so doli po potu in so prepevali radostno pesem. Lepo jih je bilo slišati in prijetno sem gori k gostemu grmovju.

Cene pa je snoval črne naklepe. Na trati je ležal in se ni zmenil za veselo petje. Toda naposled je vstal, ker je videl krog sebe že večer. Pohitel je po potu za kosci, ki so prepevali že nekje spodaj v dolini . . .

Privadil se je bil Joza že popolnoma tujine. Dobro mu je bilo pri Gričarjevih. Tudi hlapec Boštjan ga je imel rad in je pogosto zbijal z njim šale. Mislil ni Joza več tolikokrat na skalnato Trento z žalostjo v srcu. Le tuptam ga je še objelo domotožje in je zbudilo v njegovi mladi duši hrepenenje po tihi hišici in po malem vrtiču. Toda le za trenotek. Otresel se je teh žalostnih misli in se je zasmel. Kaj bi bil otožen, ko vse ne pomaga nič! Dobro se mu godi, zakaj bi povešal glavo? Hej, lepo je na svetu kroginkrog, in ni lepa samo zapuščena, skalnata Trenta . . .

Sovražnikov ni imel Joza nikjer. Radi so ga imeli tovariši, ker je bil vesel, in se niso več norčevali in ga dražili. Lepo mu je bilo in dobro. — Samo Hostnikov Cene ga je sovražil in je gledal mračno in temno za njim. Koval je še vedno črne naklepe in je čakal priložnosti. Izogibal se ga je Joza in mu je hodil s pota.

Sobota je bila, ko je izvedel Joza, da ga prideta mati in starejša sestra obiskat iz Trente. Od veselja je poskočil in srce se mu je zasmejala.

V jutru tistega dne je prinesel nekdo tisto novico iz Trente. Prišel je k Gričarju in je poiskal Jozo. Za uho ga je prijel in se je zasmel. Pa mu je povedal tisto novico. Ej, lepo bo jutri, to se bo smejala. In smejala se bo mati in tudi sestra se bo smejala. Pa si bodo pripovedovali dogodke in novice si bodo razkladali . . . Vesela bo nedelja, kakor še nikoli, in lepa, kakor že davno ne . . .

Šel je tisto soboto Joza noter na Travno brdo. Daleč je bilo tam pod sivimi snežniki, Gričarjeve ovce so se pasle tam. Šel je Joza gledat, če so ovce še skupaj in če se niso pogubile. Dolgo je hodil in je našel živino. Lepo se je pasla po Travnem brdu in niti ene ni manjkalo. Vesel je bil Joza in je splezal na visoko skalo Zadnje glave. Planinke je zasledil tam in jih je natrgal. Ves klobuk je okrasil z njimi in se je napotil potem proti domu.

Medpotoma je srečal gospoda in gospo, ki sta šla na izprehod. Vzel je Joza klobuček z glave in ju je pozdravil. Pogledala sta gospod in gospa planinke in vseč so jima bile.

»Ali nama daš nekaj cvetov?« vpraša gospod. »Rada bi jih, ker so zelo lepe.«

Joza izbere najlepše cvetove in jih pomoli gospodu. Vzame jih gospod in mu podari dve svetli desetici.

Srčno je bil Joza vesel. Medpotoma je ogledoval svetli denar in je premišljeval, kam bi ga dejal. A nazadnje se je domislil in se je razveselil . . . Jutri prideta mati in sestra in veselje bo prišlo z njima. Sestrici bo podaril prvo desetico. Kupi naj si kaj lepega, kar ji najbolj ugaja. Drugo desetico pa dá materi, naj jo ima za spomin na Jozo, ki služi med tujim svetom . . . »Dober je Joza,« bodeta govorili mati in sestra in se ga bodeta spominjali z veseljem . . . Da, materi in sestrici podari desetici; saj sam ju ne potrebuje. Čemu bo njemu denar, ko ima vsega zadosti?

Domislil se je Joza tega, in dobro se mu je zdelo. Še preden si je mislil, je prišel v vas in jo je zavil po stranskem potu proti domu.

Glej, tam ob plotu je metal Hostnikov Cene denar h kamenčku. Doma so ga poslali v prodajalnico, naj kupi to in ono. A Cene je postavil sredi pota kamenček in je pričel metati denar.

»To je Mihec . . . to je Tone . . . to je Peter,« je govoril, ko je metal denar za denarjem. Vrgel ga je kvišku in je štel potem:

»Mož, glava . . . glava, mož. — Ej, tako bi te dal, ti Mihec, da bi ne imel nikjer nobenega gumba . . . Tebe, Peter, bi pa lopnil po glavi, da bi bilo joj.«

Šel je Cene nazaj in je pričel spet metati denar h kamenčku. Potem pa ga je pobiral in iskal okrog . . . A glej, kam pa je prišla desetica? Vrabca, sem-le je priletela, a zdaj je ni nikjer. Da bi se bila skotalila kam za plot, je nemogoče. Trava je tam in skozi travo ne more iti.

Zaskrbelo je Ceneta, da mu je šlo že na jok . . . O, desetica, ti nesrečna desetica, kam si vendar šla? Tepen bo Cene doma, pa zato, ker jo je metal h kamenčku in jo je izgubil . . . Bridko je bilo Cenetu v srcu in obupno je preteknil še enkrat vsak kotichek. A desetice ni bilo nikjer.

Sedaj se je spomnil hudobnega duha in navdalo ga je novo upanje . . . Pride hudobni duh in sede na denar, da ga ni mogoče več najti. Smeje se dečku, ki išče obupno kroginkrog in ne najde izgubljenega denarja. Kajti hudobni duh sedi na njem in ga skriva . . . In domislil se je Cene tudi, kako se prežene hudobni duh in se pride do denarja.

Natrga trave in zvije v repič. Položi ga na kamen, razbija po repiču in govori:

»Pojdi, hudobni duh! Prikaži se, desetica!«

Stolče ves repič in prične iskati nanovo. Toda desetice ni bilo nikjer, naj jo išče, kakor jo hoče. Že več kot pol ure je bilo preteklo, in doma so ga že pričakovali. A Cene ni mogel v prodajalnico in tudi domov ni mogel. Izgubil je desetico in brez nje ni mogel nič kupiti. Vendar jo je še iskal neutrudno in je brskal po travi.

(Konec prih.)

Na novi poti.

Za gore solnce se je skrilo,
objemlje trudno zemljo noč;
potihnilo je vse po vasi,
obseva luna strehe koč.

V oči le meni spanec neče,
miru nocoj le zame ni;
srce bojazni mi trepeče,
oj, nove poti se boji . . .

Ko zjutraj zarja bode vstala,
zapustil bom domači kraj . . .
Moj dragi dom, o kočja mala,
kdaj spet te bodem videl, kdaj?

Slavko Slavič.

Stavbenik.

„Stopi bliže, mož ti duhoviti,
stopi bliže stavbenik naš slavni,
da nagradim carski te za stavbo,
ki jo duh tvoj silni je ustvaril.
Stopi bliže in poslušaj carja,
ki so Grozni mu ime nadeli!
Stopi bliže, pa se sam uveri,
da ni Grozni, temveč da je Dobri
Ivan car, ki zdaj te povišuje
čuj, v najvišje plemstvo v širnem carstvu.

Vladimirska vsa naj bode tvoja!
Tudi ljudstvo in živina njena,
kakor tudi premoženje njeno,
kar premore ga vsa kneževina,
čuj, najlepših ena v širnem carstvu.
Toda preden dvignem žezlo svoje
v znamenje, da vse tako se zgodi,
kakor zdajle ravno sem govoril,
mi obljubi, stavbenik naš slavni,
da mi vrnil bodeš le resnico
na vprašanje, ki ti ga bo stavil
zdajle Ivan, car Vasiljev Grozni.“ —

In tišina, kot svinčena môra,
legla zdajci je na vso dvorano,
legla zdajci je na vse prisotne.
Saj v šivljenju svojem car še nikdar
ni bil toli dober, radodaren
in pa mēhek, kakor ravno danes.
Moški stopi pa zidar pred njega,
ki ustvaril stavbo je prekrasno,
ki ji para ni v vsem širnem carstvu.

„Ali mogel, stavbenik naš slavni,
duh tvoj silni še bi kdaj zgraditi
cerkev lepšo, nego li je ona,
ki pred kratkim si jo nam postavil?...

Nili morda duh ti tvoj otrpnil,
ko dovršil si to krasno cerkev,
ki ji para ni v vsem mojem carstvu,
ki ji para daleč ni po svetu?“

In nasmehne stavbenik se slavni,
stopi bliže in tako de carju:

„Ni otrpnil duh moj vstvarjajoči,
ko dovršil stavbo veličastno
sem, ki krasi tvoje stolno mesto,
ki ji para ni v vsem tvojem carstvu,
ki ji para daleč ni po svetu.
Ni otrpnil duh moj vstvarjajoči,
temveč svež je, kakor bil poprej mi.
Lehko pa bi duh moj vstvarjajoči
ti postavil mnogo lepšo cerkev,
kot je ta, ki zdaj sem jo postavil.
in ki krasi Moskvo ti prestolno!“ —

Zgane se nevoljen samodržec
in zavist mu v dušo temna leže.
Čelo lepo pa se mu omračil
in osorno sikne to povelje:

„Ne, ne bodeš stavil druge cerkve!
Tako ima naj le Moskva moja!
Duh tvoj silni mora otrpneti!...
Primate ga, vi krvniki zvesti!
Zvežite ga, peljite za Moskvo
Tamkaj naj mu silni duh otrpne,
ker tako veli vam Ivan Grozni!“ —

Zabučalo drevje je krog Moskve.
Zašumela reka je široka.
Otemnelo solnčece je zlato,
in otožno peli so zvonovi
raz zvonikov, ki postavil on jih,
ki mu vzeli tam za Moskvo — glavo.

Janko Polák.

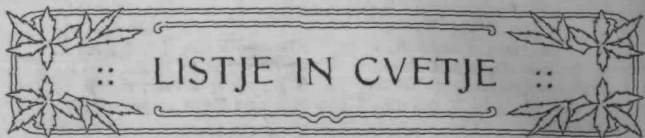
Zašumela ajda...

Zašumela ajda,
polna vsa čebel je:
„Zlata, dobra jesen
že v deželo pelje
dražestne darove,
rúmene sadove;

na kočiji zlati
z zrelo vinsko trto
lepo okrašeni
zlata, dobra jesen
se v deželo pelje...

Bogumil Gorenjko.

Modrost v pregovorih, domačih in tujih.

Bolezen.

Boljše je, bolan biti na telesu, kakor na duši. (Telesna bolezen more povzročiti le časno smrt, dušna bolezen pa lahko nakopiže tudi večno pogubljenje. Kdor je zdrav na duši, tudi veliko lažje prenaša telesne bolečine.)

Kdor ni bil nikoli bolan, ne ve, kako je bolniku pri srcu. — Lahko tolaži bolnika, kdor je sam zdrav. — Ena unča bolzni se bolj čuti nego cent zdravja.

Bolniku se zdi vse grenko. — Kdor je bolan, ga jezi muha na steni — Obračaj bolnika kakor hočeš, na najmehkejšem ležišču mu ni všečno. — Bolniku drugače ura bije nego zdravemu.

Za bolezní ni takega zdravila, da bi si človek prste lizal za njim. (Poleg drugih težav, ki tarejo bolnika, mora uživati še grenka in neokusna zdravila, ki mu jih zapisuje zdravnik. V prenesenem pomenu je enako resnično, da tudi zdravila za dušne bolezní niso prijetna, zahtevajo premagovanje.)

Bolnika ni treba vprašati, hoče li zdrav biti. (Splošna resnica: samoobsebi je umevno, da se hoče vsakdo iznebiti tega, kar mu je neprijetno.)

Ni treba vprašati bolnika marveč zdravnika (Bolnik se sam ne more tako poznati, kakor zdravnik, ki je temeljito proučil razne bolezní. Kdor ima kako pregreho na sebi, je ne opazi tako kot drugi.)

Bolezen prija na konju, odhaja pa peš. — Bolniku je treba časa, da ozdravi. (To je tolažba, če se bolezen le počasi odpravlja. Enako se polagoma odpravljajo tudi dušne bolezní.)

Dolga bolezen, gotova smrt. — Kjer je bolnik v čumnati, je smrt pred vrati. — Bolezen je bliskanje smrti.

Bolnik varčuje samo pri čevljih (ker ne more hoditi, sicer pa zdravljenje mnogo stane in vpoštevati je tud zamudo dela.) — V boleznih beži denar pri vseh vratih. — Čimbolj bolnik medli, tembolj se zdravnik debeli.

Bolnik upa, dokler še diha. — Nihče ni tako bolan, da bi ne pričakoval izboljšanja. Drugačna bolezen, drugačno zdravilo. (Velja zlati pri vzgoji.)

Kdor je spoznal bolezen, je že napol ozdravel. (Za neznano bolezen ni mogoče do-

ločiti pravega zdravila. Tudi Pri dušnem pobjljanju je prva reč: spoznanje samega.)

Bolnikom manjka le ene reči, zdravim pa mnogo.

Najnevarneje je bolan oni, ki noče ozdraveti. (Najnesrečnejši je grešnik, ki še volje nima, da bi se pobjlsal.)

Če je bolnik na mrtvaškem odru, je prepozno klicati zdravnika.

Četudi bolezen ne umori, vendar sledi zapusti. (V telesnem in dušnem pomenu.)

Novi listi in knjige.

1. Kosi Anton: Iz življenja našega cesarja. Povodom šestdesetletnice našega cesarja Franca Jožefa I. Založil izdajatelj v Središču. Tisk J. Blasnikova nasl. v Ljubljani 1908. Cena 24 h. — Ta knjižica je posebno zato priporočljiva, ker mladini ne podaje dolgih in zamotanih opisovanj, marveč le najimenuitnejše podatke iz cesarjevega življenja in nekaj mikavnih dogodkov ob posebnih prilikah.

2. Zbirka ljudskih iger. 7. in 8. snopič. Založila Kat. Bukvarna v Ljubljani 1908. Cena K 1'60. — Ta snopič ima tri igre z moškimi in tri z ženskimi vlogami: 1. Sinovo maščevanje ali Spoštuj očeta; 2. Za letovišče; 3. Občinski tepček; 4. Dve materi; 5. Nežka z Bleda; 6. Najdena hči. Vse igre so jako mikavne, čestokrat ganljive. Ako se ne morejo na odru vpizoriti, bo že koristna zabava, ako se le čitajo z razdeljenimi vlogami. V prejšnjih 6 zvezkih je že priobčenih 22 iger, resne pa tudi šaljive vsebine.

Zastavica.

(Priobčil Fr. Kramar.)

Štiri črke zberi in sestavi v vrsto, ki svetnika naj pove ime. Zdaj še prvo črko brž odpravi, pa pove ime pregrehe ti grde.

Šaljivo vprašanje.

(Priobčil „Internus“.)

Katerega človeka smo najmanj veseli kadar poskoči?

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravnništvo sv. Petra cesta št. 78, v Ljubljani.

Izdaje društvo „Pripravniški dom“. — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.